

บทที่ 7

บทสรุป

ผลของการศึกษาเชิงวิเคราะห์หมากาพย์เรื่อง ท้าวบาเจือง โดยละเอียด ทั้งในด้านการเปรียบเทียบเรื่องราวของพญาเจืองจากวรรณคดีเรื่องนี้ กับวรรณกรรมเกี่ยวกับพญาเจืองสำนวนอื่น ที่รวบรวมได้จากแหล่งต่าง ๆ และด้านการวิเคราะห์เนื้อหา ลักษณะทางฉันทลักษณ์ และการใช้ถ้อยคำสำนวน โดยอาศัยหลักฐานจากพงศาวดาร ล้านนา เอกสาร วรรณคดีของอีสานล้านช้าง วรรณคดีไทยภาคกลาง และวรรณคดีล้านนา อาจสรุปเป็นหัวข้อได้ดังนี้

1. เรื่องราวของพญาเจืองในหมากาพย์เรื่อง ท้าวบาเจือง มีความคล้ายคลึงกับที่ปรากฏในวรรณกรรมเกี่ยวกับพญาเจืองสำนวนอื่นในประเด็นสำคัญ คือ พญาเจืองสืบเชื้อสายจากกษัตริย์วงศ์เงินยางเชียงแสน หลังจากปราบพวกแควจากเมืองประกัน ได้อภิเษกสมรสกับชิตากษัตริย์เมืองเงินยาง และได้ขึ้นเป็นกษัตริย์แห่งเมืองเงินยาง เป็นกษัตริย์ที่มีเขษมภาพมาก มีอาพาเขตกว้างขวาง ได้รับการยอมรับจากเมืองใกล้เคียง ทั้งที่เป็นชนเผ่าไทด้วยกันและชนเผ่าอื่น สิ้นพระชนม์ในการรบในมณฑลยูนนาน เรื่องของพญาเจืองในเรื่อง ท้าวบาเจือง มีความแตกต่างจากวรรณกรรมจากล้านนาและสิบสองพันนา และมีความคล้ายคลึงกับวรรณกรรมเกี่ยวกับพญาเจืองจากล้านช้างสำนวนอื่นดังนี้

1.1 ในค่านก่าเน็คของพญาเจือง ผู้แต่งเรื่อง ท้าวบาเจือง และวรรณกรรมเกี่ยวกับพญาเจืองจากล้านช้างได้สร้างให้พญาเจือง มีลักษณะเป็นกษัตริย์ที่ยิ่งใหญ่มาแต่กำเนิด โดยอาศัยคติความเชื่อแบบดั้งเดิมประจำท้องถิ่น คือ ความเชื่อในแดน เทพผู้สร้างโลกและสรรพสิ่ง พญาเจืองในวรรณกรรมจากล้านช้าง ทั้ง 3 สำนวน มีฐานะเป็นโอรสแดน แดนประทานให้พญาจอมตามคำขอ

1.2 ผู้แต่งเรื่อง ท้าวบาเจือง และวรรณกรรมจากล้านช้าง สำนวนอื่นได้เพิ่มเรื่องของนางง่อมมวน ชิตากษัตริย์เมืองเชียงเครือ สตรีซึ่งเป็น

พระญาติวงศ์ที่พญาเจืองมีความรักใคร่ผูกพันมากที่สุด

1.3 ในเรื่อง ท้าวบาเจือง และ ท้าวป้าเจือง ชนเผ่าซาไค้มีบทบาทสำคัญเป็นแม่ทัพของพญาเจือง ในเรื่อง ท้าวบาเจือง ชนเผ่าซาไค้เป็นผู้นำอาวุธประจำตัวมาถวายพญาเจืองด้วย

การแทรกเรื่องนางง่อม้วน ทำให้วรรณคดีเรื่อง ท้าวบาเจือง มีความน่าสนใจ สนุกสนาน ไม่แห้งแล้งน่าเบื่อหน่าย ส่วนการนำเรื่องชนเผ่าซาไค้มาเกี่ยวข้อง น่าจะแสดงให้เห็นเจตนาของผู้แต่ง ที่ต้องการยกย่องชนเผ่าซาไค้ ซึ่งเป็นชนเผ่าที่มีจำนวนมากกระจายอยู่ทั่วไปในล้านช้าง

2. วรรณกรรมเกี่ยวกับพญาเจืองจากสิบสองพันนาและจากล้านนา มีบทบาทหน้าที่คล้ายคลึงกันในค่านิยมให้ความสำคัญแกกษัตริย์ของตนว่า สิบเชื้อสายมาจากกษัตริย์ผู้เป็นวีรบุรุษที่มีเศษานภาพเกรียงไกร วรรณกรรมเกี่ยวกับพญาเจืองจากล้านนายังแยกออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มหนึ่งมุ่งให้ความสำคัญแกกษัตริย์แห่งอาณาจักรล้านนา อีกกลุ่มหนึ่งมุ่งให้ความสำคัญแกกษัตริย์แห่งอาณาจักรพะเยา ส่วนวรรณกรรมเกี่ยวกับพญาเจืองจากล้านช้าง เขียนขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อยกย่องสดุดีวีรกรรมของพญาเจืองโดยเฉพาะ

3. ในค่านิยมสัมพันธ์ของวรรณกรรมเกี่ยวกับพญาเจืองจากแหล่งต่าง ๆ อาจสรุปได้ดังนี้

3.1 วรรณกรรมเกี่ยวกับพญาเจืองจากล้านนา 2 ส่วนวน คือ ตำนานเมืองพะเยา และ พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน ฉบับที่ 1 มีประเด็นปลีกย่อยบางประการคล้ายคลึงกัน จนอาจกล่าวได้ว่า น่าจะมีที่มาจากแหล่งเดียวกัน และ พงศาวดารเมืองเงินยางเชียงแสน ฉบับที่ 2 กับ พงศาวดารล้านนาไทย ก็มีประเด็นปลีกย่อยบางประการคล้ายคลึงกัน จนอาจกล่าวได้ว่า น่าจะมีที่มาจากแหล่งเดียวกันเช่นกัน ตำนานพระยาเจือง แม้ว่าจะเขียนขึ้นในล้านนา แต่ก็มีเรื่องราวที่คล้ายคลึงกับวรรณกรรมเกี่ยวกับพญาเจืองจากล้านช้างหลายประเด็น คือ เรื่องของนางง่อม้วน เรื่องของชนเผ่าซาไค้ และชื่อวีรवारของพญาเจือง น่าจะเป็นไปได้ว่า ผู้แต่ง ตำนานพระยาเจือง ใค้อิทธิพลจากวรรณกรรมเกี่ยวกับพญาเจืองจาก

ล้านช้างส่วนวนโคส่วนวนหนึ่ง

3.2 วรรณกรรมเกี่ยวกับพญาเงือกจากล้านช้างนั้น เรื่อง ท้าว
บาเงือก และ ท้าวยี่บาเงือก มีความคล้ายคลึงกันในประเด็นสำคัญ แต่แตกต่างกันใน
ประเด็นปลีกย่อย น่าจะเป็นไปได้ว่ามีที่มาจากแหล่งเดียวกัน แต่แต่งโดยกวีคนละคน
ซึ่งมีความสนใจและจุดมุ่งหมายในการแต่งแตกต่างกัน ส่วนเรื่อง กิงเงือกทาน น่าจะ
มีที่มาจากเรื่อง ท้าวยี่บาเงือก และผู้แต่งได้นำมาดัดแปลงเพื่อให้เหมาะสมสำหรับเป็น
หนังสือสำหรับเด็ก

3.3 วรรณกรรมเกี่ยวกับพญาเงือกจากสิบสองพันนา เรื่อง เจ้าเงือก
ทานู น่าจะเป็นที่มาของเรื่อง เจ้าแสงต่อของสิบสองพันนา และเรื่อง อ้ายแสงต่อของ
เชียงตุง

3.4 "เงือก" ตัวละครในวรรณกรรมของชนเผ่าขมุและสะเตียง
ส่วนใหญ่มักมีลักษณะแตกต่างกับพญาเงือกในวรรณกรรมของชนเผ่าไท พญาเงือกใน
วรรณกรรมของชนเผ่าไท มีลักษณะเป็นวีรบุรุษในประวัติศาสตร์ของชนเผ่าไท อยู่ใน
ยุคสมัยที่ชนเผ่าไทตั้งมั่นเป็นหลักแหล่งและเป็นอาณาจักรแล้ว ส่วน "เงือก" ใน
วรรณกรรมของชนเผ่าขมุและสะเตียง ส่วนใหญ่มี 2 ลักษณะ คือ

1. เป็นเทพผู้สร้างโลกและสรรพสิ่ง
2. เป็นวีรบุรุษทางวัฒนธรรม

ซึ่งบางทีในตัวละครตัวเดียวกันก็มีทั้ง 2 ลักษณะ มีบางเรื่องที่มีบางอนุภาค (motif)
คล้ายคลึงกับเรื่องของพญาเงือก อาจเป็นไปได้ว่ามีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรื่องเล่า
ระหว่างชนเผ่าไทกับชนเผ่าขมุ

อย่างไรก็ตาม หากจะศึกษาให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดและลักษณะ
การแพร่กระจายของเรื่อง จะต้องรวบรวมวรรณกรรมเกี่ยวกับตัวละครชื่อ "เงือก"
ให้ได้จำนวนมากกว่านี้

4. พิจารณาจากความเป็นเอกภาพในด้านเนื้อหา ฉันทลักษณ์ และการใช้
ถ้อยคำสำนวนอาจแบ่งวรรณคดีเรื่อง ท้าวบาเงือก ออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนที่
เป็นบทประพันธ์ดั้งเดิม และส่วนที่เป็นบทประพันธ์แทรกเสริม ส่วนที่เป็นบทประพันธ์
ดั้งเดิม ได้แก่ บทประพันธ์ส่วนใหญ่ของเรื่องคือ บทประพันธ์ในหน้าลานที่ 1-6

ตอนปลายของหน้าลานที่ 41-978 และตอนปลายของหน้าลานที่ 1033 ถึงหน้าลานที่ 1105 ส่วนบทประพันธ์แทรกเสริมมี 2 ตอน คือ บทประพันธ์แทรกเสริมในตอนต้น ได้แก่ บทประพันธ์ที่อยู่ปลายหน้าลานที่ 6 ถึงหน้าลานที่ 41 และบทประพันธ์แทรกเสริมในตอนท้าย คือ บทประพันธ์ที่อยู่ปลายหน้าลานที่ 978 ถึงหน้าลานที่ 1033 ส่วนที่เป็น บทประพันธ์แทรกเสริมในตอนต้น มีลักษณะเนื้อหาและสำนวนภาษาที่แสดงว่า ผู้แต่งน่าจะเป็นกวีชาวบ้าน ส่วนบทประพันธ์แทรกเสริมในตอนท้าย มีเนื้อหาที่แสดงให้เห็น อิทธิพลพุทธศาสนาซึ่งมีเพิ่มขึ้นจากที่ปรากฏในบทประพันธ์ดั้งเดิม น่าจะเป็นไปได้ว่า บทประพันธ์ส่วนนี้แต่งขึ้นภายหลังส่วนที่เป็นบทประพันธ์ดั้งเดิม บทประพันธ์แทรกเสริม ทั้งสองตอนนี้ ผู้คัดลอกบทประพันธ์ดั้งเดิมอาจเป็นผู้แต่งขึ้น หรือมีผู้อื่นแต่งแล้วผู้คัดลอก เห็นว่าเป็นเรื่องเดียวกัน จึงคัดลอกมาไว้ด้วยกัน

5. ในส่วนที่เป็นบทประพันธ์ดั้งเดิมนั้น พิจารณาจากลักษณะความเชื่อ เรื่องแก่นในฐานะเททที่มีอำนาจสูงสุด และความเชื่อในวิญญูณบรรพบุรุษ ซึ่งมีอยู่ อย่างแน่นแฟ้น ตลอดจนลักษณะทางฉันทลักษณ์และการใช้ถ้อยคำสำนวน ซึ่งคล้ายคลึง กับในวรรณคดีไทยภาคกลางและวรรณคดีล้านนา ซึ่งแต่งในสมัยอยุธยาตอนต้น อาจสรุปได้ว่า บทประพันธ์ส่วนนี้น่าจะแต่งขึ้นประมาณปลายศตวรรษที่ 20 ถึงศตวรรษที่ 21

6. ลักษณะสังคมและวัฒนธรรมที่สะท้อนในเรื่อง ท้าวบาเจือง ในส่วนที่เป็นบทประพันธ์ดั้งเดิมแสดงให้เห็นว่า ในสมัยพญาเจืองนั้น ชนเผ่าไทได้ตั้งมั่นเป็น อาณาจักรแล้ว ประมุขของอาณาจักรต่าง ๆ เป็นญาติกันทางสายโลหิตและโดยการ สมรส ศัตรูของเมืองเงินยางคือพวกแควจากเวียงคนาม และพวกแมนและแดนจาก ยูนนาน สังคมไทสมัยนั้นให้ความสำคัญแก่ระบบอาวุโส โดยเฉพาะในการตัดสินมอบ หมายบ้านเมืองให้แก่ผู้สืบเชื้อสาย ส่วนสังคมในอาณาจักรล้านช้างในสมัยผู้แต่ง มี ลักษณะเป็น 3 แบบ คือ เป็นสังคมกสิกรรม มีชนชั้นและมีชนหลายเผ่าพันธุ์ ชนชั้น ผู้ปกครองได้แก่ กษัตริย์ ราชวงศ์ และขุนนาง ชนชั้นที่ถูกปกครองได้แก่ ไพรและ ทาส มีระบบการผลิตแบบเอเชีย คือ ถือว่าที่ดินทั้งหมดเป็นของกษัตริย์แต่ผู้เดียว ประชาชนมีสิทธิทำกินโดยเสียภาษีให้แก่กษัตริย์ กษัตริย์เป็นผู้มอบที่ดินที่มีผลประโยชน์ ให้แก่ขุนนาง ในขณะที่ยังมีความเลื่อมใสศรัทธาในคติความเชื่อแบบดั้งเดิม ใน เรื่องแก่นและศิคำอยู่ ก็ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาในค่านิยมคติเกี่ยวกับโลกศาสตร์

แนวความคิดเรื่องบุญกรรม และเรื่องของพระอินทร์และพรหม แนวความคิดจาก พุทธศาสนาที่รับมา ไม่ได้ขัดแย้งกับความเชื่อดั้งเดิม หากแต่มีบทบาททำให้ชาวล้านช้าง มีโลกทัศน์ที่กว้างไกลขึ้น มีเหตุผลในการอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้มากขึ้น ในขณะที่ ในส่วนที่เป็นบทประพันธ์แรกเสริมในตอนท้ายนั้น จะเห็นว่าพุทธศาสนามีอิทธิพลมากขึ้น จนคติความเชื่อแบบดั้งเดิมมีความสำคัญน้อยลงจนแทบไม่เหลือ พิจารณาจาก การบรรยายเกี่ยวกับเครื่องแต่งกาย เครื่องใช้ไม้สอย สถาปัตยกรรม คนตรีและการแสดง อาจกล่าวได้ว่า ล้านช้างในสมัยผู้ตั้งนั้นมีความเจริญไม่น้อย และน่าจะมีการศึกษาค้นคว้า เศรษฐกิจกับจีน

7. คำประพันธ์ที่ใช้แต่งเรื่อง ท้าวบาเจือง แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ใหญ่ ๆ คือ โคลงคั่น โคลงสี่สุภาพ และโคลงกลบท โคลงคั่นมี 2 ประเภท คือ โคลงคั่นปลอดสัมผัส และโคลงคั่นมีสัมผัส โคลงคั่นปลอดสัมผัสมีลักษณะคล้ายคลึงกับ โคลงในวรรณคดีอีสานล้านช้างทั่วไป โคลงคั่นมีสัมผัสมีลักษณะการส่งสัมผัสคล้ายคลึงกับโคลงในวรรณคดีภาคกลางสมัยอยุธยาตอนต้น ส่วนโคลงสี่สุภาพและโคลงกลบท มีความคล้ายคลึงกับโคลงในวรรณคดีไทยภาคกลางและวรรณคดีล้านนาในสมัยอยุธยาตอนต้น

8. คำศัพท์ที่ใช้ประกอบด้วยคำศัพท์ภาษาตระกูลไท ที่ใช้ในล้านช้างและในภาคอีสานของไทย คำศัพท์ภาษาบาลีสันสกฤตและภาษาเขมร การใช้ภาษาบาลีสันสกฤตและราชาศัพท์อย่างเหมาะสม แสดงให้เห็นว่าผู้แต่งน่าจะเป็นคนมีการศึกษาดี และอยู่ใกล้ชิดราชสำนัก ในด้านวรรณศิลป์ ผู้วิจัยพบว่า วรรณคดีเรื่องนี้มีอสังการทั้ง คำนเสียงและความหมาย ผู้แต่งใช้กลวิธีหลายแบบ ได้แก่ การเล่นเสียงสัมผัส การ เล่นเสียงวรรณยุกต์ การเล่นคำที่ขึ้นต้นด้วยเสียงเดียวกัน การเล่นคำซ้ำ การหลอกล้อ และการใช้ภาพพจน์แบบต่าง ๆ วรรณคดีเรื่องนี้ประกอบด้วยรสต่าง ๆ คือ รสรัก รสแห่งความกล้าหาญ รสแห่งความโกรธ รสแห่งความเศร้า รสสงบ และรสแห่งความ น่ารักวิเศษคดียของ

มหากาพย์เรื่อง ท้าวบาเจือง เป็นวรรณคดีที่มีความยิ่งใหญ่ในล้านช้างเหนือหา มีความงดงามในด้านรูปแบบ เป็นเอกสารที่ให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ เจมส์ อาร์. แชมเบอร์เลน เคยยกย่องว่า มหากาพย์เรื่อง ท้าวบาเจือง นี้ น่าจะเป็น

วรรณคดีชิ้นสำคัญที่สุดของเอเชียอาคเนย์¹ ผู้วิจัยเห็นว่า การจะสรุปเช่นนั้นจำเป็นต้องมีหลักฐานจากการศึกษาวรรณคดีของชนชาติต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์อย่างถี่ถ้วน จากการศึกษาของผู้วิจัยอาจสรุปได้ว่า มหากาพย์เรื่อง ท้าวบาเจือง เป็นวรรณคดีที่น่าสนใจ มีความดีเด่น เป็นผลงานที่น่าภาคภูมิใจไม่แพ้เฉพาะในล้านช้างเท่านั้น หากน่าจะกล่าวได้ว่า เป็นมรดกชิ้นเอกทางวรรณคดีของชนเผ่าไททั้งหมด

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง ท้าวบาเจือง ช่วยให้เห็นประเด็นที่น่าสนใจค้นคว้าในด้านภาษาและวรรณคดีต่อไป ดังนี้

1. ศึกษาเชิงวิเคราะห์การใช้ถ้อยคำสำนวนใน ตำนานพระยาเจือง โดยละเอียด เพราะจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่การศึกษาภาษาไทยเชิงประวัติ
2. ศึกษาลักษณะคำประพันธ์ในวรรณคดีอีสานล้านช้างเรื่องอื่น ๆ โดยละเอียด เพื่อพิจารณาคูวิวัฒนาการคำประพันธ์
3. ศึกษาอิทธิพลพุทธศาสนาที่มีต่อวรรณคดีล้านช้างเรื่องต่าง ๆ ทั้งในคำเนื้อหาและแนวความคิด
4. ศึกษาความสัมพันธ์ของวรรณคดีอีสานล้านช้าง กับวรรณคดีไทยภาคกลาง และวรรณคดีล้านนาเพิ่มขึ้นจากวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ
5. เนื่องจากมหากาพย์เรื่อง ท้าวบาเจือง มีความสำคัญอย่างยิ่ง ดังกล่าวแล้ว และปัจจุบันนี้พบฉบับโบราณเพียงฉบับเดียวที่หอสมุดแห่งชาติของไทรบุรีแห่งสาธารณรัฐประชาชนลาวน่าจะให้มีการค้นหาค้นฉบับโบราณฉบับอื่น ๆ อีก เพื่อจะได้มีการศึกษาชำระวรรณคดีเรื่องนี้ ให้ได้ต้นฉบับที่สมบูรณ์ต่อไป

¹James R. Chamberlain, "Thao Hung or Cheuang : A Tai Epic, p. 1.